

Slatiny

Kraj: Královéhradecký

Správní obvod: Jičín

Nadmořská výška: 268 m n. m.

Počet obyvatel: 552

Adresa URL: www.slatiny.cz

Okres: Jičín

GPS souřadnice: 50.366770N, 15.381396E

První pís. zmínka: 1357 (667 let)

PSČ: 506 01

Historie obce Slatiny

Obec Slatiny má jméno od slatinné půdy, jež v celém obvodu se vyskytuje. Proto byly všechny pozemky odvodněny značným nákladem (asi 361 000 Kč). Meliorace byla prováděna v letech 1900, 1912 a 1924. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1357.

Obec Slatiny je obydlena od dob pradávných. Četné kamenné nástroje zde nalezené, popelnice a jiné památky to dokazují. Za řekou Cidlinou u lesa (pískoviště) bylo jedinečně velké předhistorické sídliště s chatami v zemi vykopanými. V době kolem 13. století prostíral se od Velíše až k Vysokému Veselí královský újezd, z něhož roku 1305 vycházel užitek 60 kop grošů (60 hřiven stříbra), což by odpovídalo asi rozloze 120 lánů. Újezd byl tu a tam prostoupen drobným zbožím (statkem) vladyským a starými osadami. Pokud paměti sahají patřily Slatiny nejprve rytířům ze Slatin. v roce 1327 byl jich držitelem rytíř Bozděch ze Slatin, v roce 1397 rytíř Zdislav ze Slatin, jenž v roce 1402 rozprodal svůj dvůr lidem pod právo purkrechtní. V roce 1366-85 byl držitelem Slatinek Bartoš Zábrdovec ze Slatiny, v roce 1454 Petr Kdulinec z Ostroměře, jehož synové v roce 1488 prodali Slatinky Johance z Kunratic. V té době byl dvůr vysazen lidem pod plat. Panská půda byla odměřena na lány. Lán byl buď selský nebo poddanský statek a propůjčený sedlákově za jistých podmínek. Dávky a jiné povinnosti poddaného nebyly určeny náhodným poměrem k pánovi, ale byly stanoveny mírou břemen která připadala na výnosovou jednotku. Držitel statku byl osobně svobodný a měl panskou půdu jen v dědičném nájmu za dávky peněžité a v přírodninách, které se rovnaly přibližně výši nájmu, jmenovaly se ročním úrokem a splácely se o sv. Havlu a sv. Jiří, a bylo-li třeba i za robotu. Převzetí panské půdy se dalo za podmínek pevně sjednaných podle smlouvy a listinného „handfeštu“ dosvědčeného na právo zákupní (purkrechtní). Vlastníkem půdy až do roku 1848 byla vrchnost. Český sedlák byl pouze držitelem neb uživatelem selské půdy a byl také jen nepřímým státním poddaným. Mezi ním a státem stál majitel velkostatku jakožto vrchní vlastník selských statků a skutečný státní občan, který měl právo míti poddané sedláky. Lán měřil asi 12 kop záhonů orného pole, půllán 6 kop záhonů, 3 kopový se označuje za čtvrt gruntu. Vysazení usedlostí ve 13 století podle lánového zřízení bylo prvním dělením panské půdy ve prospěch selského lidu. Lánové zřízení vyplynulo z dělby pozemkového majetku, vymezovaného při zakládání osad mezi volné, rovnoprávné osadníky. Jednotlivé plochy obvodu polností (ochozy) určené k orbě byly rozděleny na tolik úzkých rovnoběžných pruhů, kolik bylo lánových usedlostí. Tím způsobem byl přiřčen ke každému lánu obdobně stejný počet polí stejně rozložených a asi stejné hodnoty a stejně vzdálených. Zbytek nerozděleného ochozu zůstal občinou (obcí), které se mohlo užívat společně jako pastviny neb lesa. Nižší pravomoc v obci vykonával rychtář, jako zřízenec vrchnosti, s kmety a konšely vázanými přísahou. Koncem 14. století skládali již sedláci slib věrnosti a poslušnosti

vrchnosti a tak byli k statkovému pánu připoutáni poutem osobním i věcným. Vrchnostenská moc spojovala největší část pravomoci nynějších státních úřadů. Velkostatek byl v malém státě pro sebe, se svým vlastním řádem a životem správním i hospodářským. Vrchnost vykonávala civilní soudnictví ve vzájemných sporech poddaných, jakož i v jejich nesporných záležitostech, dále nižší soudnictví trestní, správu policejní, politickou i finanční, neboť příslušelo jí vybírat a odvádět poddanskou kontribuci. Vrchnost bděla nad tím, aby se dobře hospodařilo. Selský stav byl závislý na vrchnosti i osobně. Staré právo neznalo dnešní volné dispozice s pozemkovým majetkem. Až do císaře Josefa II. neměl poddaný ze statku odejít (a z půdy gruntovního pána), nesměl bez jeho svolení dáti děti na řemeslo neb studie, ani bez vrchnostenského povolení se nesměl ženiti. Jenom v mezích panství si mohl svobodně zakoupiti grunt. Nedbalému hospodáři vrchnost statek odňala a postoupila jej do „vzrůstu“ nedospělých dědiců jinému hospodáři. Kupoval-li nový držitel usedlost od bývalého hospodáře nebo přejímal-li syn statek od rodičů, splácel kupní cenu zpravidla 15-30 let v malých ročních splátkách, zvaných gruntovními penězi. Nový hospodář přejímal také staré poplatky (dluhy), váznoucí na gruntu po předešlém držiteli. Neměl-li sedlák dětí, připadl grunt zpět vrchnosti jako „odumrt“, jestliže zběhl, propadl grunt vrchnosti, oženil-li se bez povolení, platil pokutu vrchnosti, chtěl-li se přestěhovati na jiné panství, platil za „výhost“. Hospodaření tehdy bylo trojdílné: třetina ozim, třetina jař, třetina úhor. Oraly se záhony 6 brázdové s brázdou rozvoru na každé straně, tedy 8 brázd z nichž 16 oseto. Brázda byla jednu stopu široká, meze loket, úvratě čtyři sáhy. Silo se pravidlem míra na míru.

Grunt, vytvořený v lanových vsích v době jejich založení, podléhal sice časem z vůle gruntovních pánů tu a tam změnám, ale změny takové nebyly časté a pronikavé. Až do poloviny 18. století se na velikostech gruntů zpravidla málo měnilo, neboť vrchnosti drobení selských usedlostí nepřipouštěly. Až zákonodárství tereziánské a josefské dovolovalo a někdy i doporučovalo dělení velkých statků, pokud by rozdělené části nebyly menší než 30 korců orných polí.

Poddaný sedlák nedělil se o zisk ze své tvrdé práce jen se svým gruntovním pánem, jemuž platil výroční dávky a robotoval. K tíživým břemenům patřily také farské desátky, odváděné z části výtěžku hospodářské výroby k účelům církevním, dále pak stále zvyšované kontribuce, které když stát přenesl břímě svých potřeb na bedra poddaných, aby jej a šlechtu živili, přivedly selský stav na pokraj záhuby.

Oba slatinské kostely - ve Slatinách a ve Slatinkách - patřily k arciděkanství bydžovskému. Ke kostelu ve Slatinkách příslušela Milíčeves, odkudž se tam pochovávali.

Podle desátkového rejstříku činil v roce 1369 pololetní papežský desátek z fary ve Slatinkách 9 grošů a ve Slatinách 12 grošů. K výživě faráře byly od vrchnosti přiděleny nějaké pozemky, popřípadě i jiné příjmy. Bylo to farní obročí, které časem vzrůstalo darem dobrodinců. Podle učení Husova neměli kněží vládnouti světskými statky a proto kolátor, strhče obročí far na sebe, přeměňoval je, pokud chtěl, ve statek zádušní, z něhož byla kněžím poskytována výživa. Desátky, jako desátý díl z výtěžku polního a jiného byl dáván kněžím v prvních dobách církve dobrovolně, později se utvrdil v právní závazek. Kostel měl důchod z krávy zádušní neb železné. K úročním platům patřily snad všude krávy, které si záduší koupilo neb je zdědilo a hned pronajalo. Každá lánová usedlost měla zádušní krávu. Ze zádušní krávy platil, kdo ji ujal, v 15. století 2-3 groše, plat ten pěl na gruntu stále i když kráva uhynula. Živá kráva se tak stala po smrti železnou, ač se mohl každý větší sumou z té povinnosti vyplatiti. Byly z knih vymazány v roce 1871. Ještě ve 14. století mohl být zeman dobře živ z veliké vsi neb mála vsí menších. Ale při poklesu hodnoty peněz a tím malé nákupní síle peněžní a po zvýšení

ceny půdy a hospodářských plodin nemohla její již selská renta uživit, zvláště když její majitel o hospodářství nedbal sám. K ochuzení vladického stavu přispěly války husitské, lid odvykl práci, zdívočel a tak už koncem 15. století prodávali zemané své vesnice velikým statkovým pánům v sousedství. V roce 1536 byla tak prodána tvrz Slatiny a ves celá Velké Slatiny s podacím právem kostelním Mikuláši Trčkovi z Lípy, pánu Velíše. Také Slatinky, kde byla zpustlá tvrz (Trč zvaná), mlýn a kostel, spojeny byly s panstvím Velíšským. V roce 1540 byl pánem Velíšského panství Vilém Trčka, v roce 1582 Burian Trčka, v roce 1594 Jan Rudolf Trčka, pak Jindřich Matyáš Thurn hlavní původce a hlava českého povstání v roce 1618, k němuž stavy od mnoha let podněcovaly jako defensoremi náboženství pod obojí a purkrabím Karlštejnským. Hned po bitvě bělohorské 8. 11. 1620, kde vojsko české bylo poraženo, ujel ze země do ciziny a dne 5. 4. 1621 byl odsouzen ke ztrátě hrdla, cti a statků, do klatby dán a jméno jeho bylo přibito na šibenici. Panství toto bylo prodáno Albrechtu z Waldštejna za 170 000 rýnských zlatých, po jeho zavraždění roku 1636 Heinrichu hraběti Schlikovi na účet 167 216 r. zl. za služby válečné, v roce 1773 převzal panství Quido hrabě z Weisenvolfů, pak kníže Esterhazy, v roce 1791 bylo opět prodáno Josefovi hraběti ze Schliků. Rodina Schlikova dodnes jest držitelem toho panství. Řáděním švédských vojsk jičínský kraj v pozdních letech 30 leté války mnoho trpěl. Také Slatinky, bývalá ves s kostelem a tvrzí, byly vypáleny a zanikly, kolem roku 1641. Později byl zřízen panský dvůr a pozemky této vsi byly k němu připojeny. Starý dvůr byl zděný a stával na místě nynějšího hnojiště. V roce 1868 byl rozbourán a ze zdiva znovu postaven. Stavbu prováděl stavitel Poličanský z Hořic.

Když počet obyvatelstva opět vzrůstal, počala vrchnost opět obsazovatí grunty zničené třicetiletou válkou. Pozemky se cenily kopami míšeňských grošů. V roce 1654 byla sestavena berní rolla, jež zjistila počet poddaných a jejich berní způsobilost. Komise poznamenala každého sedláka, chalupníka i baráčníka jménem a udala, kolik polí má vůbec, kolik ozimu osévá, kolik osévá na jaře, kolik má dobytka, potahů a provozuje-li také řemeslo. Tím měl býti položen základ k pevné berní soustavě se spravedlivým rozvržením berním a měla býti pro všechnu budoucnost odlišena selská půda poddanská (rustikální) od půdy panské (dominikální), která byla od veškeré daně osvobozena. Sepsána byla jen orná pole, zahrady, louky a pastviny nebyly do soupisu pojaty. Jakost polí byla označena jen souhrnně (úrodná, prostřední, neúrodná, špatná). Výměra pozemků byla později převedena na strychy (korce), 1 kopa záhonů měla šest korců výsevu, tudíž lán 72 korců. Za sedláka byl podle definice zemského sněmu z roku 1652 počítán ten, kdo měl alespoň 30 korců osevu. Pravými osedlými, čili sousedy byly jen sedláci a chalupníci, kteří měli nějaký podíl v půdě lánové. Nepatřily sem chalupy vzniklé na půdě obecní, které se nazývaly chalupami na obci, jejich držitelé pak zahradníky (baráčníky) bez polí, kromě kousku zahrádky.

Berní rolla uznala pozemky ve Slatinách úrodnými. Napočítla ve Slatinách 17 sedláků, 6 chalupníků a 5 zahradníků. Oséváli celkem 199 kop 4 záhony rolí, měli 47 potahů koňských, chovali 78 krav, 63 jalovice, 103 ovce, 100 sviní. Bylo tudíž v roce 1654 ve Slatinách 28 usedlostí.

Nejstarší rody, jež dosud ve Slatinách od 30 leté války se zachovaly jsou: rod Zachovalů, Josefů, Lachmanů, Vaníčků, Šoltysů, Havlů, Vaňků od roku 1746. Stodoly bývaly roubeny ze dřeva tvaru skoro kruhovitého, kryty došky. Mlátilo se jen cepy, od roku 1880 u Lemberků, Vaňků a ve dvoře žentoury. Obilí se čistilo ručně (válo se), házelo se proti větru dřevěnou lopatou, pak se na sítěch stáčelo. Mlýnky nastaly v novější době.

Paměti jednotlivých usedlostí s nepřetržitou posloupností držitelů od nejstarších zápisů, pokud jsou přístupny, tj. od počátku 17. století dovolují nám sledovati rodokmen nynějších hospodářů,

seznamují nás s jejich otci, dědy a pradědy od doby kdy nabyly zde nemovitého majetku, udávají nám velikost gruntů s výměrou pozemků v různých dobách, svědčí o tom, jak stoupala nebo klesala cena půdy, jsou dokladem vzrůstu obce i vzrůstu neb úpadku rodů, jež se ve Slatinách odedávna udržely, vynášejí na světlo i rodiny, jejichž jména ve vsi zanikla již a upadla v zapomenutí.

Nechť tyto paměti ožíví památku starých, dávno minulých dob, přispějí k poznání rodné obce a bývalého života v ní, nechť budí úctu k těm, kteří za stara těžce pracovali a umírali na rodné půdě. Citace z Rodové knihy obce Slatin.

